

PEDAQOQİKA-ПЕДАГОГİKA
Cəfərova Nabat Beydulla qızı¹
DİL QAYDALARININ TƏDRİSİ HAQQINDA

Lügət tərkibinin inkişafı və dəyişmə qanunauyğunluğunu tədqiq edən H.Ə.Həsənov yazır: "Leksikologiya morfolojiya və söz yaradıcılığı ilə daha yaxındır, çünki bunların hər üçü dilin lügət tərkibi, onun leksik-qrammatik təsnifi, sözün semantik və morfoloji strukturları ilə bağlıdır"[9, s.6]. "Söz öz daxili formasına görə üç struktur elementdən ibarətdir: fonoloji, morfoloji, semantik" [7, s.31].

Buradan aydın olur ki, lüğətin zənginliyi dilin zənginliyi üçün çox mühüm şərtidir. Hər kəsin lüğət ehtiyatı nə qədər zəngin olarsa, onun nitqi də bir o qədər zəngin olacaqdır. Professor Y.Kərimovun monoqrafiyasında bu problem öz geniş həllini tapmışdır. Y.Kərimov yazır ki, uşaqlarda sözlə linqvistik münasibətin yaradılması vacibdir. Onlar sözün qrammatik forması ilə leksik sistemi arasında mövcud olan əlaqələri başa düşməlidirlər [9, s.**Error! Reference source not found.**]. Buradan belə nəticə çıxır ki, şagirdləri mükəmməl nitq mədəniyyətinə yiyələndirmək, onların dilində sözlərdən məharətlə və hərtərəfli istifadə edilməsini təmin etmək üçün dil qaydalarının tədrisində lüğət üzrə aparılan işlərə geniş yer verilməlidir.

Uşaqlarda sözün əşyavi mənasına münasibətin onun qrammatik mənasına keçməsi problemini tədqiq edən L.İ.Aydarova qeyd edirdi ki, uşaqlarda sözlə təsirin müəyyən qaydası mənimsənilərkən sözün ümumi başa düşülməsi də dəyişir. Əvvəllər onlar üçün vahid, hissələrinə ayrılmayan söz mürəkkəb semantik və morfoloji cəhətləri olan dəyişkən sistemə çevrilir [9, s.208].

Azərbaycan dilinin morfolojiyası dilimizdə olan sözlərin formalarından bəhs edən dil qaydasıdır. "Morfolojiya bəhsi fonetika və sintaksislə, şagirdlərin şifahi və yazılı nitqlərinin inkişafı, onların lüğət ehtiyatı, dilimizin orfoqrafik xüsusiyyətləri ilə sıx əlaqədardır" [3, s.123].

Morfolojiya dil qaydası olmaqla, obyekt müxtəlif qrammatik mənə kəsb edən sözlərdir. Sözün qrammatik mənasının nitqdə əhəmiyyəti çox böyükdür.

Birincisi, qrammatik mənə ilk növbədə nitqdə sözün anlaşılmasını dəqiqləşdirir, məsələn, sifət əşyanın əlamətini, keyfiyyətini, dadını, həcmi, fiziki xüsusiyyətini, psixoloji halını, həmçinin, sadalanan əlamətlərin dərəcəsini bildirir.

İkincisi, qrammatik mənə cümlədə sözlərin əlaqəsini bildirir. Məsələn, "Şixəli gəldi" cümləsində "Şixəli" mübtədə, "gəldi" sözü isə xəbərdir və onlar bir-biri ilə uzlaşmışdır.

Üçüncüsü, qrammatik mənə danışan şəxsin haqqında danışdığı əşya və hadisəyə münasibətini bildirir. Məsələn: Mən şəhərə getmişdim. Mən şəhərə gedirəm. Mən şəhərə gedəcəyəm. Mən şəhərə gedəsiyəm. Görək mən şəhərə gedəm. Mən şəhərə getməliyəm. Mən şəhərə gedəsi idim. Kaş mən şəhərə gedərdim. Cümlədəki feilin qrammatik mənaları şəxs əvəzliyinin (mən –I şəxsin təki), şəhər (yer anlayışı) və getmək (hərəkət) sözlərinə müxtəlif münasibətlərini bildirir.

Sözün qrammatik mənası leksik mənasına nisbətən çoxdur. Məsələn, "daş" sözünün bir leksik mənası olduğu halda, bir neçə qrammatik mənası vardır (əşyanın adını bildirir, yəni isimdir, təkdir, konkret, cansızdır, adlıq haldadır və s.).

Akademik V.V.Vinoqradov yazır ki, leksik mənə sözün aid olduğu nitq hissəsinin, qrammatik kateqoriyanın xassəsindən, ictimai mənə daşıyan və onun işlədilməsini müdafiə edən kontekstdən, başqa sözlərlə konkret əlaqələrindən, sinonimlərlə, ümumiyyətlə, mənə çalarlığına görə yaxın mənəli sözlərlə semantik münasibətindən, ekspressiv-üslubi rəngindən asılı olur [12, s.6].

Şagirdlər sözlərin mənə yaxınlığını çox zaman müəyyən edə bilmir, yaz, yazı, yazıçı sözlərinin mənə yaxınlığını izah edə bilmirlər. Söz və ifadələri aydınlaşdırmaq üçün aşağıdakı vasitələrdən istifadə etmək məqsəduyğundur:

- 1) sözün ifadə etdiyi əşyanın və yaxud şəklinin göstərilməsi;
- 2) sözün sinonimindən istifadə edilməsi;
- 3) mürəkkəb sözlərin quruluşca təhlil edilməsi;
- 4) sözün ifadə etdiyi əşyaya tərif verilməsi;
- 5) bəzi sözlərin mənə izah edilməsi.

Sözün sinonimliyini nəzərə çatdırmaq, söz və ifadələri aydınlaşdırmaq üçün müvafiq çalışmalardan, innovativ təlim üsullarından istifadə edilməsi çox faydalıdır.

İbtidai siniflərdə təlimin əsas istiqaməti şagirdlərin nitq bacarıqlarının inkişaf etdirilməsinə yönəldiyindən nitq inkişafının əsas komponentlərindən biri kimi lüğət ehtiyatının zənginləşdirilməsi, dəqiqləşdirilməsi, fəallaşdırılması, o cümlədən təmizliyinin qorunması zəruri sayılır.

Odur ki, dil qaydalarının tədrisi prosesində də şagirdlərin lüğət ehtiyatını zənginləşdirməklə bağlı müxtəlif işlər aparılır. İbtidai

sinif Azərbaycan dili kurikulumunda (I-IV sinif) lüğət işi üçün ayrıca vaxt ayrılmır. Lakin şagirdlərin lüğət ehtiyatının zənginləşdirilməsi sisteməli xarakter daşıyır və dil qaydaları üzrə bütün materialların üzvi bir hissəsini təşkil edir.

Şagird məktəbə çox az söz ehtiyatı ilə gəlir, I sinfə qədəm qoyduğu vaxtdan başlayaraq onun leksikonuna yeni-yeni sözlər daxil olmağa başlayır.

¹ Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Pedaqogika üzrə elmlər doktoru, dosent.
Cafarova_nabat@mail.ru

Azərbaycan dilinin tədrisinə kompleks münasibət bəsləməyi əsas götürməklə, morfolojiyadan hər bir mövzunun tədrisi prosesində dilin bütün sahələri üzrə iş aparılması nəzərdə tutulur.

Sözün leksik mənası üzərində iş həmçinin söz yaradıcılığı ilə qırılmaz əlaqədə həyata keçirilir. Söz yaradıcılığı üzrə işlər isim, sifət, feil, say, əvəzlilik, zərfin tədrisi ilə əlaqəli şəkildə aparıldığına görə sözlərin leksik mənalı və qrammatik mənalının başa düşülməsi üçün zəmin yaranır.

İbtidai siniflərdə sözdüzəldici (leksik) şəkilçilər, düzəltmə sözlər haqqında ətraflı məlumat vermək, şagirdlərin əvvəlcədən bildikləri məlumatları yeniləri ilə zənginləşdirib sistemə salmaq, eyniköklü müxtəlif mənalı sözlərin ümumi və xüsusi cəhətlərini ayıra bilməyi öyrətmək şagirdlərin lüğət ehtiyatını artırmaq baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Sözdüzəldici şəkilçilər şagirdlərin lüğət ehtiyatını zənginləşdirir, genişləndirir və dəqiqləşdirir. Şagirdlərin nitqinə bütün qrammatik formalarla qırışıqlı əlaqədə müəyyən leksik minimum daxil edilir. Dil qaydalarının tədrisi prosesində lüğət işinin səmərəli təşkili üçün müəllimin aşağıdakıları bilməsi zəruridir:

- 1) şagirdlərin nitqində həmin qrammatik kateqoriyalardan istifadə edilməsinin xüsusiyyətləri;
- 2) həmin qrammatik kateqoriya üzrə şagirdlərin fəal və qeyri-fəal lüğəti;
- 3) bu sözlərin mənasını başa düşməyin düzgünlüyü dərəcəsi;
- 4) şagirdlərin həmin mövzunu mənimsəmə imkanları;
- 5) dərslinin həmin mövzu üzrə leksik bazası;
- 6) dərslərdə həmin mövzu üzrə çalışmaların xarakteri və sistemi;
- 7) həmin mövzunun tamamlanmasını tələb edən məsələlər;
- 8) həmin mövzu ilə əlaqədar şagirdlərin öyrənməli olduqları yeni sözlər;
- 9) mövzu üzrə lüğət işinin səmərəli keçirilməsini təmin edən sistem. [9, s.147].

Qeyd etmək lazımdır ki, ismin tədrisinin leksika inteqrasiya imkanları daha genişdir. Müəllim ismin lüğəvi və qrammatik mənasını öyrətməyə başlayarkən şagirdlərin bu sahədə mövcud biliklərini nəzərə almalıdır.

İbtidai sinif şagirdlərinin leksikasının konkret (məktəb, sinif, çanta, təbaşir, qənd, küçə, şəhər, maşın və s.) və mücərrəd (arzu, xəyal, fikir, sevgi, nifrət, duyğu, düşüncə və s.) isimlərlə zənginləşdirilməsi prosesi hər bir dərstdə davam etdirilməlidir. Ümumi və xüsusi isimlərin tədrisi lüğət işi üçün zəngin material verir. Qrammatikanın ümumiləşdirmə funksiyası ümumi isimlərin təmsalında daha aydın dərk olunur. Şagirdlərin I sinifdə qazandıqları sadə təsnifatmə və qruplaşdırma bacarıqlarına istinad etməklə ümumi isimlər anlayışını mənimsətmək daha asandır. Məsələn, qaz, ördək, toyuq, cücə, leylək, bülbül, sarıköynək və s. isimlər ümumilik bildirməklə özləri də daha ümumi anlayış olan “quş” məfhumunda birləşirlər. Digər variantda isə “meyvə” məfhumuna alma, armud, şaftalı, göyəm, gavalı, əncir, üzüm, heyva, nar və s. daxil olması aydınlaşdırılır. Xüsusi isim dedikdə isə ümumidən təkin fərqləndirilməsi nəzərdə tutulur: şəhər-Bakı, dəniz-Xəzər, kənd-Qonaqkənd, küçə-Azadlıq və s.

İsmin tədrisində əşya (varlıq) adları bir sözlə (terminlə) – isimlə ifadə olunur, isim nitq hissəsidir. Beləliklə, əşyadan nitq hissəsinə və onun lüğət işi ilə birləşdirilməsinə doğru iş gedir. “Lüğət işi sistemi onun müəyyən tematik planda məlum ardıcılığını nəzərdə tutur. Məktəbin vəzifəsi ayrı-ayrı təlim illəri üzrə elə tematik dairələr müəyyənləşdirməkdir ki, onların köməyi ilə şagirdlərin lüğətinin genişləndirilməsi üzrə iş aparmaq mümkün olsun” [9, s.41].

İsim bəhsinin leksika ilə əlaqələndirilməsində bir sıra şəkilçilərin də böyük rolu vardır. Burada sözdüzəldici şəkilçilər, düzəltmə və mürəkkəb sözlərin tədrisi ilə əlaqədar aparılan leksik-morfoloji çalışmalar vasitəsilə düzəltmə və mürəkkəb isimlərin qrammatik cəhətləri şagirdlərin leksik bilikləri ilə əlaqələndirilir. “Leksik-morfoloji çalışmalar morfolojiya ilə leksikanın əlaqəsini təmin edən çalışmalardır. Bu çalışmaların aparılması zamanı şagirdlərin leksikaya aid əldə etdikləri biliklər morfolojiyadan öyrəndikləri biliklərlə əlaqələndirilir, beləliklə, onlar morfolojiyadan öyrəndikləri bilikləri tətbiq etməklə yanaşı, leksikadan əldə etdikləri bilikləri də yada salır, möhkəmləndirirlər” [100, s.42].

Leksik-morfoloji çalışma və testlərdən istifadə olunması şagirdlərin morfoloji-leksik bilik və bacarıqlarının səmərəliliyi təmin edir. İsmin tədrisi zamanı omonimlər üzrə (çəkmə, qazma, alma, süzmə, bağlama və s.), sinonimlər üzrə (dünya-ələm-cahan-kainat və s.), antonimlər üzrə (igidlik-qorxaqlıq, sevinc-kədərlər və s.), çoxmənalılıq üzrə (baş-insanın başı, məclisin bacı, kəndin başı, bulağın başı, sözün başı və s.), söz yaradıcılığı üzrə (baş, başla, başlı, başsız, başlıq, başlamaq, başdansaovdu, başqası, başbilən və s.) aparılan əlavə işlər şagirdlərin leksik bazasını genişləndirir. Bütün bunlar şagirdləri sistemə kursda ismə dair materialları daha yaxşı mənimsəməyə hazırlayır. İbtidai siniflərdə “Sifət” bəhsinin də düzgün tədrisi şagirdlərin lüğət ehtiyatının zənginləşməsi, dəqiqləşməsi və ifadəliliyini təmin edir. Məlumdur ki, sifətlər əlamətləri müəyyənləşdirib, əşya və hadisələri xarakterizə etdikləri üçün dilin ifadə vasitələri içərisində özünəməxsus yer tutur. Sifətlərdən düzgün istifadə etmək nitqin bədii emosionallığını təmin edən biləcəklər mühüm vasitələrdəndir. Çoxmənalı, sinonim, omonim, antonim sifətlər üzrə praktik işlər II-IV siniflərdə davam etdirilir ki, bu da şagirdlərin şifahi və yazılı nitqlərini daha obrazlı, daha dəqiq və səlis edir. Bu sahədə aparılan işlər və yerinə yetirilən çalışmalar sifət haqqında biliklərin möhkəmlənməsinə imkan verir.

“Sifət” bəhsinin tədrisi sifət haqqında ümumi məlumatla başlanır. Bununla əlaqədar olaraq, müəllimin qarşısında lüğət işi üzrə məşğələləri planlaşdırmaq vəzifəsi durur. O, qabaqcadan aşağıdakıları məsələləri nəzərə almalıdır:

1) ibtidai sinif şagirdlərinə hansı sifətlər məlum deyil; 2) bu sifətlərdən daha çox işlənilənləri hansılardır; 3) Azərbaycan dili dərslərində bu sifətlərdən nə qədərini və hansılarının istifadə oluna biləcəyini qabaqcadan müəyyənləşdirmək lazımdır.

Müəllim əşyanın əlamət və keyfiyyətini göstərən sözlərin sifət olduğunu şagirdlərə öyrətdikdən sonra sifətlərin işləndiyi atalar sözləri (məsələn, “Yalan söz üz qızardar”, “Acı həqiqət şirin yalandan yaxşıdır”, “Düz yol gedən yorulmaz”) və s. misallar gətirməyi tələb edə bilər. “Sifət” bəhsinin tədrisi zamanı şagirdlər gətirdikləri misallarda ancaq beş-altı sifəti işlətməkdən kənara çıxıb bilmirlər (məsələn, yaxşı, qırmızı, ağ, gözəl və s.). Buna görə də “Sifət” bəhsi üzrə ilk dərstdən şagirdlərin sifətə aid daha çox söz öyrənməsinə diqqət yetirilməlidir. Verilmiş sifətlərin mənaca və quruluşca qruplaşdırılması və onlara əksmənalı sifətlərin tapılması tələbi şagirdləri daha maraqla öyrənməyə cəlb edir: çalışqan, zəhmətkeş, gözəl, kəskin, uzun, saf, isti, yanımçı, ağsaqqal, igid, qoçaq, aciz, sevimli, mehriban, qəzəbli, zalım, ədalətli, şirin, solğun, al, dərin, alagöz, hövsələsiz, kobud, şad, xoşbəxt, fikirlə, ağıllı, qaratelli, əyri, rəngli, qiymətli, maraqlı, çatmaqaşlı, çirkli, təmtəraqlı, zövqlü, açıq, yüksək, göyçək və s.

Azərbaycan dilində sözlərin dəyişməsi və yeni söz yaradılması əsasən köklərə artırılan şəkilçilər vasitəsilə olur. Yəni, sözdüzəldici şəkilçilər vasitəsilə yeni sözlər yaradılır ki, bu da dilimizin lüğətinin zənginliyi ilə əlaqədardır. Bu cəhətdən sözdüzəldici şəkilçilər vasitəsilə əmələ gələn sifətlər haqqında geniş məlumat verməyin əhəmiyyəti böyükdür. Buna görə də toxucu (qız), kəsici (alət), qırıcı (təyyarə), quraşdırıcı (sex), qaldırıcı (kran) və s. kimi müxtəlif şəkilçilərlə əmələ gələn düzəltmə sifətlər üzərində şagirdləri müstəqil işlərinin təşkili xüsusi diqqət tələb edir.

Sifətin tədrisi ilə bağlı şagirdlərə başa salınmalıdır ki, nitqin gözəlliyi və rəngarəngliyində sifətlərin rolu böyükdür. İnsan xarakterinin ən zərif cizgilərini, təbiətin füsunkar gözəlliyini verməkdə, bədi əsərlərin təsir gücünü artırmaqda əsas nitq hissəsi kimi sifətin rolu əvəzəlməzdir.

Odur ki, şagirdlərin söz ehtiyatını sifətlər hesabına artırmaq kifayətlənmək olmaz, həmin sözlərin nitqdə yerli-yerində işlədilməsi qayğısına qalınmalıdır. “Feil” bəhsinin tədrisi zamanı şagirdlərin I sinifdə əldə etdikləri biliklərə arxalanmağın böyük əhəmiyyəti vardır. Bu zaman şagirdlərin feil üzrə lüğət ehtiyatının həcmi və məzmunu ilə tanış olmalı, gələcəkdə onların lüğətinin hansı feillər hesabına zənginləşdiriləcəyi nəzərdə tutulmalıdır. “Feil” bəhsini keçərkən müəllim şagirdlərə anlatmalıdır ki, dilimizdə feillər əşyanın hərəkətini (işini, halını) bildirdiyi kimi, həmin hərəkətin (işin, halın) nə vaxt və hansı şəxs tərəfindən icra olunduğunu da göstərir.

Bu qaydanı şagirdlərə yaxşı dərk etdirmək üçün yazı lövhəsində müxtəlif zamanları ifadə edən feillərə aid beş cümlə yazılır. Şagird oxuyur. Şagird oxudu. Şagird oxumuş. Şagird oxuyacaq. Şagird oxuyar.

Feilin zamanlara görə dəyişməsinin izahı həm bir qrammatik kateqoriya kimi feilin zamanları haqqında anlayışı mənimsəməyə, həm də şagirdlərin lüğət ehtiyatının feilin zamanlarına aid feillər hesabına zənginləşməsinə səbəb olur.

Feillər zamana görə (keçmiş, indiki, gələcək zaman) dəyişdikləri kimi, şəxslərə görə də dəyişir. Kəmiyyətə tək və cəm olur:

Mən yazıram (yazdım, yazacağam).

Sən yazırsan (yazdın, yazacaqsan).

O, yazır (yazdı, yazacaq).

Biz yazırıq (yazdıq, yazacağıq).

Siz yazırsınız (yazdınız, yazacaqsınız).

Onlar yazırlar (yazdılar, yazacaqlar).

Feillərin zaman və şəxs kateqoriyalarını mənimsətmək üçün əvvəlcədən hazırlanmış tablo, plakat və sxemlərdən istifadə olunmalıdır. Feilin zaman və şəxs kateqoriyalarına aid çalışmaların icrası həm şagirdlərin lüğət ehtiyatını zənginləşdirir, həm də həmin kateqoriyaların mənimsənilməsinə təmin edir. Şagirdlərin lüğət ehtiyatının zənginləşdirilməsində feillərin müstəsna rolu olduğunu nəzərə alaraq bu iş hər zaman ciddi yanaşılmalıdır.

Təcrübə göstərir ki, şagirdlər olara təqdim olunan döymək, dəyişmək, əzmək, doğramaq, vurmaq, bölmək, çəkmək, atmaq, itələmək, sürümək, düşünmək, duymaq, gözləmək, titrəmək, yanaşmaq, xatırlamaq, kədərlənmək, çürümək, coşmaq, suvarmaq, arıtlamaq, xışıldamaq, xarlanmaq, pörtmək, alacalanmaq, sərilmək, hürkmək, yellənmək feillərinin leksik mənasının dərk etməkdə çətinlik çəkir, odur ki, həmin sözlərin söz birləşməsi və ya cümlələrdə işlədilməsi təklif olunmalıdır.

Ümumiyyətlə, dil qaydalarının tədrisi prosesində söz yaradıcılığı imkanları şagirdlərin nəzərinə çatdırılmalı, müqayisə və qarşılaşdırmaqla fəallıq şəraitində leksik işlər aparılmalıdır. Dil qaydalarının tədrisi prosesində leksik işlərin aparılmasının müvəffəqiyyətini təmin edən digər cəhət dərslərin fəal təlim üsulları ilə təşkil edilməsidir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında Təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası. www.president.az
2. Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəbləri üçün Azərbaycan dili fənni üzrə təhsil proqramı (kurikulumu) (I-IV siniflər). Bakı, 2012
3. Abdullayev A.S. Orta məktəbdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası. Bakı: Maarif, 1968, 262 s.
4. Bədiyev S.R. Yeni təlim texnologiyalarından mühazirə mətnləri. Bakı: Dərələyəz-M, 2009, 200 s.
5. Cəfərova N. İbtidai siniflərdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası. I hissə. Bakı: ADPU, 2016, 404 s.
6. Cəfərova N. İbtidai siniflərdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası. II hissə. Bakı: ADPU, 2019, 430 s.
7. Həsənov H.Ə. Müasir Azərbaycan dilinin leksikası. Bakı: Maarif, 1987, 308 s.
8. Həsənov M.M., Cəfərova N.B., Bəhmənova C.D. İbtidai sinif müəllimləri üçün kurikulumun məzmunu və həyata keçirilməsi yolları. Bakı: Elm və təhsil, 2014, 70 s.
9. Kərimov Y.Ş. İbtidai siniflərdə Azərbaycan dili dərslərində lüğət işinin əsasları. Bakı: Maarif, 1978, 220 s.
10. Qrammatik çalışmalann tipləri və onların aparılması metodikası. Bakı: APİ, 1977, 60 s.
11. Аударова Л.И. Формирование лингвистического отношения к слову у младших школьников. Возрастные возможности усвоения знаний. М.: Просвещение, 1966, 280 с.
12. Виноградов В.В. Основные типы лексических значений слов // Вопросы языкознания, 1953, №5, с. 6-11

Açar sözlər: dil qaydaları, leksika, söz yaradıcılığı, inteqrasiya, tədris

Ключевые слова: морфология, лексика, словообразование, интеграция, обучение

Key words: morphology, lexicon, word creation, integration, teaching

Xülasə

Məqalə dil qaydalarının qrammatik-leksik təsnifi və integrativ tədrisinə həsr edilmişdir. Məqalədə göstərilir ki, dil qaydalarının tədrisində lüğət üzrə aparılan işlərin müstəsna əhəmiyyəti vardır. Dil qaydası kimi, Azərbaycan dilinin morfolojiyası geniş məzmununa malikdir. Morfolojiya bəhsi fonetika və sintaksislə, şagirdlərin şifahi və yazılı nitqlərinin inkişafı, onların lüğət ehtiyatı, dilimizin orfoepik, orfoqrafik xüsusiyyətləri ilə sıx bağlıdır. Morfolojiyaya dair dil qaydalarının leksika ilə integrativ tədrisi ilk növbədə nitqdə sözün mənasının anlaşılmasını dəqiqləşdirir, lüğət ehtiyatını zənginləşdirir və fəallaşdırır.

Lüğətin zənginliyi dilin zənginliyi üçün çox mühüm amildir. Odur ki, şagirdlərin təlim nəticələrinin yüksəldilməsinə nail olmaq üçün müvafiq strategiyalar, fəal təlim metod və üsullardan istifadə etməklə nitq hissələrinin qrammatik-leksik təsnifi və integrativ tədrisinin təşkilinə nail olmaq lazımdır.

Резюме

Из опыта преподавания языковых правил

Богатство словаря является очень важным условием для богатства языка. Чем богаче каждый словарный запас, тем богаче его речь. Слово является основным источником понимания. Любое слово напрямую связано с бытием и служит для обозначения вещи, события, процесса, качества и действия в окружающем мире.

Словарная работа по обучению языковым правилам имеет исключительное значение для того, чтобы предоставить студентам идеальную речевую культуру и гарантировать, что они умело и всесторонне используют слова в своем языке.

Грамматика является важной частью языковых правил и играет важную роль в построении речи. Интегративное обучение грамматическому значению слова с лексическим значением усиливает обогащение словарного запаса студентов.

Во-первых, грамматическое значение в первую очередь проясняет понимание слова в речи, например: существительное, существительное, прилагательное, качество, вкус, объем, физические характеристики, психологическое состояние, а также степень перечисленных характеристик, название глагола, время, человек и так далее. отчеты.

Во-вторых, грамматическое значение регулирует отношения слов в предложении.

В-третьих, грамматическое значение отражает отношение говорящего к объекту и событию, о которых он говорит. В результате понимание грамматического и лексического значения слова, богатство словарного запаса оказывает сильное влияние на развитие у студентов навыков речи.

Summary

From the experience of teaching language rules

A wealth of vocabulary is a very important condition for a rich language. The richer each vocabulary, the richer his speech. The word is the main source of understanding. Any word is directly connected with being and serves to denote a thing, event, process, quality and action in the world.

The vocabulary work on teaching the language rules is of utmost importance in order to provide students with an ideal speech culture and to ensure that they skillfully and comprehensively use words in their language.

Grammar is an important part of language rules and plays an important role in the construction of speech. Integrative teaching of the grammatical meaning of a word with lexical meaning enhances the enrichment of the vocabulary of students.

Firstly, the grammatical meaning first of all clarifies the understanding of the word in speech, for example: noun, noun, adjective, quality, taste, volume, physical characteristics, psychological state, as well as the degree of the listed characteristics, the name of the verb, time, person and so on reports.

Secondly, the grammatical meaning regulates the relationship of words in a sentence. Thirdly, the grammatical meaning reflects the speaker's attitude to the object and event of which he speaks. As a result, understanding of the grammatical and lexical meaning of the word, the richness of the vocabulary has a strong impact on the development of students' speech skills.

RƏYÇİ: dos.S.Abbasova